

EXAMENSARBETE

Ungdomars attityder kring våldtäkt

Examensarbete inom ämnet Socialpsykologi
C-nivå, 30 Poäng
VT 2009, Termin 6

Michael Ericzon
Pär Engvall
Tobias Rydén

Handledare: Therése Sällberg
Examinator: Zaira Jagudina

Resumé

I denna studie belyses ungdomars rådande attityder som rör gränssättning kring en önskad sexuell akt och våldtäkt jämfört med den juridiska definitionen. Vidare undersöks även kamraters eventuella påverkan till ungdomarnas gränssättning utifrån den sociala inlärningsteorin.

Tillvägagångssättet var av kvantitativ art där data samlades in i form av enkäter. Respondenterna bestod av N=210 ungdomar i 15 till 16 års ålder (årskurs nio) från åtta stycken grundskolor, inom en radie av åtta mil från studieorten. Den insamlade datan analyserades med statistikprogrammet SPSS.

Ungdomarna i studien påvisade relativt goda attityder i förhållande till den juridiska definitionen av våldtäkt. Något samband mellan kamraters påverkan och rådande attityder som rör denna gränsdragning kunde dock inte fastställas.

Nyckelord: social inlärning, våldtäkt, attityd, gränssättning, ungdomar, juridisk definition.

Innehåll

1 Inledning	2
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte och frågeställning.....	3
1.3 Lagens definition av våldtäkt.....	3
2 Teoretisk referensram	6
2.1 Social inlärningsteori	6
2.2 Attityd och moral	7
2.3 Tidigare forskning.....	8
3 Metod.....	12
3.1 Informationsinhämtning.....	12
3.2 Urval.....	13
3.3 Tillvägagångssätt.....	13
3.4 Instrument	14
3.4.1 Förstudie.....	14
3.4.2 Huvudstudie	15
4 Resultat	17
5 Diskussion	25
5.1 Framtida forskning	27
Referenser	28
Bilaga : Enkät.....	29

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Under den senaste tioårsperioden har antalet anmälda våldtäkter fördubblats, om det beror på att fler våldtäkter faktiskt begås eller om brottet idag anmäls i större utsträckning än tidigare är i det närmaste omöjligt att avgöra på grund av brottets karaktär. Dels finns det förmodligen ett mycket stort mörkertal, dels har också lagförändringar genomförts 1998 och 2005. De flesta våldtäkterna antas ske skymundan i hemmet mellan sambor eller makar. Sådana brott anmäls i mindre utsträckning då det ofta innebär fler konsekvenser för offret eftersom även känslomässiga och ekonomiska band påverkas, enligt Hradilova-Selin vid Brottsförebyggande rådet (2008). Våldtäkt är bland det grövsta och mest integritetskränkande brott som en människa kan utsättas för (Carlstedt, Grevholm & Nilsson, 2005) och därför anser vi det betydelsefullt att bedriva forskning kring bakomliggande faktorer till attityder inom detta område.

Urvalsgruppen vi riktar oss mot är 15 och 16 åringar (årskurs 9). Denna grupp är av intresse av flera anledningar, till exempel räknas ungdomar från 15 års ålder inte längre som barn. Enligt brottsbalkens sjätte kapitel, fjärde paragrafen, råder det ett generellt förbud mot att ha sex med individer som är under 15 år (Riksdagen, 2009). Ungdomar i denna ålder börjar vanligtvis bryta sig loss hemifrån, flera av dem har testat alkohol, en del har haft sin sexualdebut. Även tidigare forskning runt gränssättningar kring våldtäkt har riktats mot samma åldersgrupp eftersom frågor om kärlek, sexualitet och kön aktualiseras i denna period av livet. Det förväntas också att ungdomar i puberteten skapar en självständig social identitet i samspel med omgivningen och dess värderingar och normer (Jeffner, 1998). Egna upplevelser från samma ålder spelade också in på vårt val av urvalsgrupp då även vi själva i samma ålder diskuterade sex med våra kamrater.

Denna studie ska fokusera på kamraters påverkan vid attitydsskapandet gällande gränssättning kring vad som är våldtäkt eller inte. Detta är av intresse dels för att

få en större och klarare kännedom om var ungdomar får sina attityder kring gränssättning från, dels är det också av intresse att få kännedom om hur attityder kring gränssättningen utvecklats, i vilken riktning (positiv eller negativ), jämfört med den juridiska definitionen. Valet att titta på kamraters påverkan grundar sig i vårt antagande att diskussioner om sex i hög utsträckning sker mellan kamrater, något som även Langfeldt (2000) påvisar i sin bok om barns sexualitet.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna enkätundersökning är att fånga upp ungdomars, i årskurs nio, rådande attityder vid gränssättningen mellan önskad sexuell akt och en våldtäkt, jämfört med den juridiska definitionen. Syftet är vidare att uppnå en förståelse runt kamraters påverkan av de attityder som handlar om gränssättning kring önskad sexuell akt och våldtäkt i den sociala inlärningsprocessen. Eventuella skillnader mellan könen avses även redovisas i ett explorativt syfte.

Frågeställningar:

Vad finns det för rådande attityder som rör gränssättningar hos ungdomar kring en önskad sexuell akt och våldtäkt jämfört med den juridiska definitionen?

Vilken påverkan har kamrater när det gäller ungdomars tankar och känslor kring gränssättning av en önskad sexuell akt och våldtäkt?

1.3 Lagens definition av våldtäkt

Brottsbalkens 6 kapitel; Om sexualbrott

1 § Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet (Riksdagen, 2009).

Både män och kvinnor kan våldta och våldtas och brottet kan vara av både heterosexuell och homosexuell karaktär. Det saknas begränsningar när det gäller relationen mellan förövare och offer, således har det ingen betydelse om förövare och offer är sambos, ingått registrerat partnerskap eller äktenskap. Handlingar som med hänsyn till kränkningens art och i övriga förhållanden är likvärdiga med ett påtvingat samlag kan räknas som våldtäkt. Exempel på sådana allvarliga kränkningar kan vara att föra upp ett föremål i kvinnans underliv. Fokus ska alltså inte vara på offret utan gärningsmannens handling. Vad som definieras som samlag beskrivs inte i lagtexten, men det anses från rättsväsendet sida räcka om en mans och en kvinnas könsorgan kommit i beröring oavsett penetrering. Individer av samma kön kan därför inte ha samlag men med det senare begreppet sexuell handling omfattas även denna grupp (Holmqvist, Leijonhufvud, Träskman & Wennberg, 2007).

Den sexuella handlingen innebär att det räcker med en tämligen varaktig kroppslig kontakt, av antingen den andres könsorgan eller kropp, med det egna könsorganet och att det ska vara av sexuell karaktär. Andra exempel på sexuella handlingar, jämförbara med samlag, är så kallade anala och orala samlag. Även att bli tvingad att onanera åt någon kan jämföras vid samlag. Det behöver inte förekomma fysiskt våld eller hot om fysiskt våld för att det ska klassas som våldtäkt, det kan räcka med hot om brottslig gärning så att personen känner sig tvingad till samlag eller annan sexuell handling. Offret behöver inte ha gjort motstånd eller framfört protester, det räcker med att denne har blivit tvingad till den sexuella handlingen. Det räknas även som våldtäkt vid tillfällen då offret inte är kontaktbar, som exempelvis kraftig alkoholpåverkan, sjukdom eller i annat hjälplöst tillstånd, och således inte är kapabel att frivilligt vara med på sex. Det bör tilläggas att det inte har någon betydelse vem som initialt tar det första steget mot den sexuella handlingen. Det samma gäller hur det hjälplösa tillståndet uppstått (Holmqvist, et al, 2007).

2 Teoretisk referensram

2.1 Social inlärningsteori

Grunden till detta arbete bottnar i den sociala inlärningsteorin där individen antas födas, förutom när det gäller en del fundamentala reflexer, tabula rasa. Beteenden är något som måste läras in. Vid inlärning är många faktorer av betydelse, både biologiska och sociala. Individen lär sig framför allt genom att observera andra individer för de beteenden som denne tar till sig, något som kallas för modellinlärning. Även symboliska modeller som TV och tidsskrifter kan ge upphov till beteenden. Som teorin antyder är det många faktorer som spelar in vad en individ lär sig (Bandura, 1977).

Det är också många faktorer som påverkar utifall individen kommer att utföra en inlärdd handling eller inte. Individen influeras i hög grad av upprepade beteenden då sådana handlingar lärs in mer noggrant. Därför är det sannolikt att en individ som ofta exponeras för en viss modell kommer att bygga upp ett liknande beteendemönster. Beteenden kan därav tänkas reproduceras i stor omfattning inom familjer eller i täta kamratgång på grund av sådana grupper slutna karaktär. Enligt teorin är detta sannolikt, men inte nödvändigtvis en regel. Beteenden skapas sällan uteslutande från endast en källa. Observatören kombinerar vanligtvis aspekter från flera modeller och skapar sig ett beteende som mixats ihop från flera källor. Det förklarar varför barn inom samma familj ibland har olika egenarter. De hämtar olika byggstenar till sitt beteende från föräldrar och syskon, men även från andra modeller i sin omgivning. Ett nytt beteende uppstår på liknande sätt och det är i det närmaste omöjligt att imitera en handling exakt (Bandura, 1977).

Moral fastställs genom vägledning och modellering. Att föreställa sig konsekvenserna av att gå utanför den inlärda moraliska ramen kan fungera i avskräckande syfte för individen. Moraliska överväganden är sociala beslut som påverkats av flera faktorer som existerar för att mildra eller rättfärdiga det felaktiga i uppförandet. Genom att direkt uppleva eller genom andra uppleva konsekvenser vid felsteg, lär sig individen vilka dimensioner som är moraliskt

relevanta och hur mycket vikt de ska lägga på dem. De moraliska överväganden som varje dag aktualiseras beror på situationens natur. Därför kan faktorer som anses vara relevanta i vissa händelseförlopp vara mindre viktiga i andra. Modeller kan göra dimensioner som är moraliskt relevanta mer iögonfallande genom att favorisera vissa normer. Några av de multidimensionella kriterier som är avgörande för utövarens beteende är dennes karaktär, handlingens natur, handlingens omedelbara och långsiktiga konsekvenser, förhållandena då handlingen utfördes, motiverande omständigheter, utövarens grad av ånger och hur många och vilken typ av människor som fallit offer (Bandura, 1977).

Oliktänkande individer utsätts för sociala sanktioner för att dessa ska följa massan. Det händer att modellering inte påverkar det moraliska resonemanget, vilket antingen beror på bristande uppmärksamhet eller personlig böjelse hos observatören. Moraliska mönster efterföljs beroende på vilka förmågor som krävs och vilka konsekvenser det genererar. Det är lättare att se de skador en handling orsakat än vad tanken med gärningen var. Vissa moraliska förändringar är svårare att få till stånd än andra. Den omfattning som moraliska överväganden styr uppförandet beror mycket på sociala omständigheter. Normalt sett har individen spärrar som hindrar dem att överträda sina moraliska principer. Externa påtryckningar kan försvaga internt motstånd och på så sätt kan nästan all sorts beteende bli moraliskt rättfärdigat. Individer beter sig förkastligt med anledning av reciproka förpliktelser, för socialt godkännande, som plikt för den sociala ordningen eller för principiella orsaker. Sådana grunder kan dock aldrig garantera ett speciellt beteende (Bandura, 1977).

2.2 Attityd och moral

Attityder är ett väsentligt forskningsobjekt inom socialpsykologin. Ordet attityd innehåller i socialpsykologisk mening tre delar, en *kunskaps-* och *tankedel* som inkluderar individens idéer och föreställningar om en viss företeelse, en *känslodel* som syftar på vilka känslor individen har gentemot företeelsen och en *handlingsdel* som avser individens tendens att handla på ett speciellt sätt i samband med företeelsen (Angelöw & Jonsson, 2000). Vi har i denna studie valt

att inte använda oss av handlingsdelen då denna torde vara mycket svår att, genom enbart en enkätundersökning, få ett resultat på.

Bandura (1977) har i sin beskrivning av den sociala inlärningsteorin inte tagit upp hur attityder uppkommer. Däremot skildrar Bandura (1977) mycket ingående hur moral fastställs, vilket har framställts under föregående rubrik. Moral är uppfattningen om rätt och orätt och visar sig i vad en individ eller en grupp individer gör eller bortser från att göra (Nationalencyklopedin, 2009). Attityder handlar först och främst om värdering. Det vill säga vad individen har för tankar och känslor om en person, föremål eller fråga (Augoustinos, Walker & Donaghue, 2006). Gemensamt för attityder och moral är att de båda härstammar från individens värdegrund (Nationalencyklopedin, 2009). Därav torde företeelsen attityd vara parallell med företeelsen moral som Bandura (1977) beskriver i den sociala inlärningsteorin.

2.3 Tidigare forskning

I denna studie har fokus lagts på kamrater eller rättare formulerat: jämlingar (från engelska "Peers"). Denna avgränsning har gjorts då det av naturliga orsaker i det närmaste är omöjligt att undersöka alla bakomliggande variabler till en viss attityd. Tidigare undersökningar har stött på samma problematik. Till exempel valde Lewin och Helmius (1983) i deras stora sociologiska studie om ungdomars sexualvanor att dela in socialisationsagenter i tre arenor i egenskap av hemmet, skolan och kamratgruppen. De menade att ungdomar i första hand påverkas i dessa omgivningar.

Som tidigare nämnts har vi valt att titta på kamraters påverkan kring attitydskapandet som rör gränssättningen mellan önskad sexuell akt och våldtäkt. Detta grundar sig i vårt antagande att diskussioner om sex i hög utsträckning sker mellan kamrater. Langfeldt (2000) har under en 15 års period forskat och arbetat kliniskt på området. Han säger att barn ofta ingår vänskap för att få intim närhet och anförtro varandra hemligheter. Möjligheter att lära sig och få ny kunskap om det sexuella området ökar när barnen börjar i skolan då de får nya vänner. Vuxna ger många gånger tvetydiga signaler på området, därav är det viktigt att barnen

har möjlighet till sådan intim vänskap med andra barn, som även kan fortsätta under ungdomstiden (Langfeldt, 2000).

Förövarna till våldtäkter upplever sig oftast inte som våldtäktsmän då de anser att det finns förmildrande omständigheter som föranledde situationen. Det kan handla om att offret varit berusad och att denne vid tillfället uppfattades vara med på noterna. Offret kan även på något vis ha upplevts som flirtig och utmanande. Det finns fall där gärningsmannen medvetet har bjudit på större mängder alkohol för att få offret i ett sådant onyktert tillstånd att denne blir mer ”medgörlig” till sexuella handlingar. Likaså kan offrets bakgrund och rykte vara en förmildrande omständighet för vissa förövare (Wennstam, 2004). Offren blir många gånger under efterföljande rättegångar obefogat utfrågade om till exempel deras alkoholkonsumtion, sexuella erfarenheter och klädval (Wennstam, 2002). Faktorer som påverkar ungdomars inställning om vad de anser vara våldtäkt är offrets klädsel, rykte, alkoholkonsumtion innan våldtäkten, känslor gentemot förövaren före och efter våldtäkten och omgivningens inställningar gentemot förövaren (Jeffner, 1998).

Vi har inte för avsikt att ge något genusperspektiv på attityder kring gränsdragningen mellan önskad sexuell akt och våldtäkt, men det finns ett explorativt syfte att redovisa eventuella skillnader i attityder mellan könen. Av denna anledning är det av vikt att redovisa tidigare forskning om könsskillnader. Det finns i första hand tre slags våldtäkter; sadistisk våldtäkt, vredesvåldtäkt och maktvåldtäkt. Sadistisk våldtäkt handlar i första hand om aggressivitet och makt, där den sexuella njutningen består i att tillfoga en annan individ skada. Detta är den minst förekommande våldtäkten av de tre. Våldtäkter som hör till kategorin vredesvåldtäkt utlöses ofta av en stressreaktion där uppdämd ilska ligger som grund. Maktvåldtäkter är de i särklass vanligast förekommande. Motivet i denna form av våldtäkt är utövning av makt över en annan individ. Handlingen blir ett sorts test för gärningsmannens kapacitet som man (Lundberg, 2002). Av andelen anmälda våldtäkter är två till tre procent av offren män och i dessa fall är förövarna oftast män (Hradilova-Selin, 2008). Av de våldtäkter som anmäls är en utmärkande del utförda av män eller pojkar. I huvudsak är sålunda våldtäkt ett brott som utövas av män mot kvinnor (Carlstedt, et al 2005).

En rådande kulturell föreställning i det västländska samhället är att kvinnor har ett lägre intresse för sex än män. Mycket tyder på att våldtäkter och annat sexuellt tvång har sin grund i sociala faktorer. Pojkar fostras redan från födseln att tro att en riktig man är aggressiv och har starka sexuella behov samtidigt som flickor uppmuntras att ge tvetydliga budskap. De får lära sig att det är viktigt att bli sedda av män och det bästa sättet att få sådan uppmärksamhet är att vara sexuellt attraktiva och åtråvärda. Traditionellt sett socialiseras kvinnor till att förvänta sig att männen tar initiativet till den sexuella kontakten. Männen i sin tur lär sig att ta initiativet i sexuella relationer och överkomma ett eventuellt motstånd. Historiskt sett har kvinnor och barn ansetts vara mannens egendom. Kvinnorna har då haft få rättigheter vilket även inkluderar de sexuella rättigheterna (Allgeier & Allgeier, 2000).

Att gamla konservativa tankar kring könsstereotyper fortfarande lever kvar är överraskande med tanke på den moderna epokens sönderdelningar av det traditionella så att ungdomen blivit individualiserad. Men faktum är att när det gäller ungdomars sexualitet framgår det att könsstereotyperna är stabila och lever kvar (Johansson, 2001). Pojkar som uppvisar ett utagerande och aggressivt beteende ska normaliseras och flickors sexualitet ska hämmas. Dessa stereotyper avspeglas fortfarande på institutioner för ungdomar (Hilte & Claezon, 2005).

Undersökningar runt om i världen har också visat att det finns attitydskillnader mellan könen. Män tycks i större utsträckning än kvinnor vara mer toleranta till våldtäkter beroende på situationens karaktär [en sådan bakomliggande faktor kan vara att en kvinna har flirtat med mannen en hel kväll och senare på grund av detta blivit tvingad till sex av mannen], samtidigt tycker kvinnor i större utsträckning än män att offret har mindre ansvar än förövaren (Busch, Kim, Lee & Lim, 2007; Gölge, Müderrisoglu, Yavuz & Yavuz, 2003). Uppfattningen att män måste trycka på [det vill säga att män i allmänhet måste vara påstridiga för att uppnå sina sexuella önsningar] för att uppnå sexuell närhet och att kvinnor därför måste kunna sätta gränser är djupt rotade i både västliga och östliga kulturer (Allgeier & Allgeier, 2000).

När det gäller kamraters påverkan så är pojkar i något lägre grad kamratorienterade än flickor. Det innebär att pojkar mer sällan än flickor skulle vända sig till kamrater eller bry sig om kamraters åsikter. Pojkar har mycket mindre emotionella förbindelser med kamrater än vad flickor har. Flickor har många gånger en "bästis" som de delar förtroenden med och "bästisens" åsikter är ofta av stor betydelse för dem (Lewin & Helmius, 1983).

3 Metod

Vi har valt att genomföra en enkätundersökning för att få en bild av ungdomars attityder kring våldtäkt och fånga upp deras gränssättningar och se om, och i så fall hur, den skiljer sig från den juridiska definitionen och kamraters eventuella påverkan av denna. Utöver detta vill vi även söka efter eventuella attitydskillnader mellan könen i ett explorativt syfte. Vi kommer att använda oss av en så kallad Likertskala som är ett verktyg för att mäta attityder. Detta kräver en förstudie där påståenden väljs ut efter bästa diskriminationsförmåga och för att se vilka indikatorer som kan fungera som instrument i vår undersökning inför huvudstudien. För att fånga upp en attityd krävs det flera indirekta indikatorer. Förundersökningen ska även ge en fingervisning om hur tillförlitliga påståendena är (Bryman, 2002).

Vi anser att enkätundersökning är ett lämpligt verktyg att använda sig av för att få en bred bild av underliggande attityder kring begreppet våldtäkt hos unga. En kvantitativ metod ger en bredare överblick när det gäller attityder jämfört med en kvalitativ metod vilken skulle begränsa undersökningens spännvidd. En kvantitativ forskning torde ge en mindre subjektiv tolkning från vår sida av den insamlade datan. Våra påståenden är förvisso vinklade för att besvara våra problemformuleringar. Däremot har respondenterna olika svarsalternativ att välja mellan, varpå respondenternas svar inte är något vi kan påverka.

3.1 Informationsinhämtning

För att erhålla material till arbetet har vi bland annat använt oss utav tidigare kurslitteratur och besökt högskolebiblioteket och Stadsbiblioteket i Skövde. Dessutom har vi sökt och förvärvat information via Internet, vilket ledde till att vi erhöll ytterligare litteratur inom vårt ämne, då vi också beställde material från BRÅ (Brottsförebyggande rådet), Göteborgs och Uppsalas universitet. Vid inhämtning av information via Internet användes sökmotorn ELIN via högskolan i Skövdes bibliotek. Sökord vi använde oss av var ”attitude” och ”rape”. Detta gav oss 275 träffar och vi använde oss utav de två som var av störst relevans för vårt arbete. Vid tidigare studier har vi läst böcker av Wennstam (2002 & 2004) som

delvis grundar sig på en doktorsavhandling av Jeffner (1998) som i sin tur har varit av betydelse för upplägget av examensarbetet då vi har inspirerats av Jeffners (1998) frågor i hennes intervjumall och delar av hennes forskningsresultat. Vi har även tittat på våra källors referenser för att ytterligare vidga våra vyer.

För att få klarhet i vad Sveriges rikets lag säger om våldtäkt så har vi varit i kontakt med en av de jurister som arbetar på Högskolan i Skövde. Tillsammans diskuterade vi kring lagen om sexualbrott och fick råd och vägledning kring bland annat relevant litteratur och tolkandet av lagen.

3.2 Urval

Valet av skolor har skett utifrån ett bekvämlighetsurval av populationen (ungdomar 15-16 år i nionde klass) och vi har genomfört studien på skolor inom en radie av åtta mil från vår studieort. Vi som undersökningsledare har ingen personlig koppling till respondenterna då rektorer och lärare fått tilldela klasser till undersökningen. Detta skulle kunna påverka undersökningen då skolan eventuellt kan ha för avsikt att visa sitt bästa ansikte utåt. Vi anser dock att en sådan argumentation inte håller då det finns många bakomliggande faktorer vid djupgående attityder. Rektorerna på varje skola har dessutom blivit upplysta om att information som har samlats in på skolorna inte kommer att kunna härledas till den enskilda skolan. Denna information har även givits till respondenterna då deras svar ges garanterad anonymitet. Antalet respondenter uppgick till N=210, där n=97 var män, n=107 var kvinnor och där n=6 inte svarade på könstillhörighet.

3.3 Tillvägagångssätt

Vi var i kontakt med rektorer på 14 stycken skolor för att få tillstånd att genomföra studien. Av dessa skolor var det fem som av olika anledningar inte ville delta i studien, en som inte svarade på förfrågan och åtta skolor som tackade ja. Den första skolan användes till att genomföra förstudien och de andra sju till huvudstudien. Vid tillfällena, då vi träffade våra respondenter, presenterade vi först oss själva och berättade varför vi var där. Vi uppgav även en e-postadress som respondenterna kunde nå oss på ifall det skulle uppstå några funderingar kring undersökningen. Respondenterna hade inte i förväg fått reda på vad enkäten

handlade om då detta skulle ha kunnat påverka deras svar. Ämnet kan upplevas som känsligt så vi var mycket tydliga med att deltagandet var på frivillig basis och att de skulle förbli anonyma. För att ytterligare förstärka känslan av anonymitet och minska påverkansfaktorn från kamraterna ombads respondenterna att flytta isär för att inte sitta direkt bredvid varandra när de fyllde i enkäten. Vi stod själva för utdelning och insamling av enkäterna, något som vi tror ytterligare har underlättat för respondenterna att svara så uppriktigt som möjligt eftersom det inte förekom några mellanhänder som till exempel respondenternas lärare.

3.4 Instrument

3.4.1 Förstudie

I och med vårt metodval så började vi med en förstudie i form av ett attitydformulär som utformats enligt Likertskalan. Vi använde oss av en femgradig Likertskala där svarsalternativen för varje påstående var; ”instämmer helt”, ”instämmer delvis”, ”tveksam”, ”tar delvis avstånd” och ”tar helt avstånd”. Dessa påståenden var poängsatta från ett till fem beroende på hur väl de stämde överens med den juridiska definitionen och vår teoretiska bakgrund, ju högre överensstämmande desto högre poäng. Förundersökningen genomfördes i syfte att testa påståendenas relevans och diskriminationsförmåga. Detta för att få fram de indikatorer som är av störst vikt till att påskina skillnader i attityden. Vi hade 44 påståenden varav 28 valdes ut för huvudstudien.

Vid förundersökningen deltog N=38 respondenter där samtliga svarade på enkäten. Av dessa N=38 fick vi ett bortfall på 7,9 procent (tre enkäter) eftersom n=3 inte svarat på alla påståenden. Påståendena var utformade utifrån kamraters eventuella påverkan av rådande attityder runt gränssättning kring våldtäkt, enligt social inlärningsteori och ungdomars gränssättning kring våldtäkt jämfört med den juridiska definitionen. Dessa påståenden var poängsatta i en femgradig skala, där ett inte alls stämde överens med teorin eller den juridiska definitionen och där fem var helt överensstämmande. För att få fram de påståendena med störst diskriminationsförmåga räknades de poäng varje svar gav ihop på varje enkät. Av alla enkäter togs de 25 procent med högst poängsumma och de 25 procent med lägst poängsumma ut. Efter detta räknades genomsnittspoäng ut för varje

påstående i både gruppen med högst poängsumma och gruppen med lägst poängsumma för att sedan, påstående för påstående, räkna ut skillnaden mellan genomsnittspoängen grupperna emellan. De påståendena med högst skillnad mellan grupperna togs sedan med i huvudstudien, i likhet med vad Patel och Davidson (2003) redogör.

3.4.2 Huvudstudie

Efter första undersökningstillfället upptäcktes ett bortfall när det gäller svarsfrekvensen på variabeln ”kön”. Detta föranledde till att vi blev mer tydliga med att påpeka för respondenterna att de måste vara noggranna med att fylla i vilket kön de tillhör och att de endast ska fylla i ett svarsalternativ för varje påstående. I övrigt genomfördes huvudstudien på samma sätt som förstudien. N=210 respondenter deltog. Ingen av de tillfrågade respondenterna avstod från att medverka i undersökningen. Könfrekvensen var n=97 män och n=107 kvinnor. Av samtliga missade n=6 respondenter att fylla i könstillhörighet vilket medförde ett bortfall på 2,9 procent av det totala antalet medverkanden.

För att kontrollera påståendenas samband användes ett reliabilitetstest, Cronbach’s alpha (α). Där $\alpha < .70$ innebär det att påståendena innehar en intern reliabilitet (Brace, Kemp & Snelgar, 2006).

De tio påståenden som vi använde som indirekta indikatorer kring gränssättningen av våldtäkt resulterade i $\alpha .73$. Ett par exempel på dessa är ”Det spelar roll på vilket sätt någon säger nej till sex för att det ska uppfattas som ett riktigt menat nej” och ”En kille och en tjej i ett förhållande kan inte våldta varandra”. De fyra påståenden som indikerar kamraters påverkan runt gränssättningen kring våldtäkt uppmätte $\alpha .73$. Exempel på dessa är ”I mitt kompisgäng så diskuterar vi vad som räknas som våldtäkt” och ”I min kompiskrets pratar vi om vad som är ok eller inte vid sex”.

Efter en första analys av materialet valde vi att gå djupare i ett försök att kunna påvisa eventuella samband mellan kamraters påverkan och attityder kring gränssättning av önskad sexuell akt och våldtäkt, därför delades påståenden som berör denna gränssättning in efter teman ”alkohol”, ”relationer”, ”nekandet”. Till

alkohol hör påståendena; ”Alkohol- och/eller narkotikapåverkan är en ursäkt för att våldta” och ”Personer som är påverkade av alkohol och/eller narkotika får skylla sig själva om de blir våldtagna”. Till *relationer* hör; ”Det räknas som våldtäkt om den ene i ett äktenskapligt förhållande tvingar till sig sex fastän den andre säger nej”, ”När du är ihop med någon så ska denne ställa upp på sex när du vill” och ”En kille och tjej i ett förhållande kan inte våldta varandra”. Till *nekandet* hör; ”Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå, så är det våldtäkt”, ”Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig under själva samlaget och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå, så är det våldtäkt” och ”Det spelar roll på vilket sätt någon säger nej till sex för att det ska uppfattas som ett riktigt menat nej”. Dessa teman ställdes mot fyra utvalda påståenden gällande kamraters påverkan av attityden för att finna eventuella samband. Dessa fyra var; ”I min kompiskrets pratar vi om vad som är okej eller inte vid sex”, ”Jag och mina vänner pratar om hur man ska respektera varandra vid samlag”, ”Vad mina kompisar har för åsikter om sex spelar stor roll för mig” och ”I mitt kompisgäng så diskuterar vi vad som räknas som våldtäkt”. För att upptäcka ett möjligt samband använde vi oss av bivariat analys i form av Pearson’s r , eftersom denna metod tillämpas för att studera relationer mellan intervallvariabler. Vi nyttjade oss även av univariatanalys i form av frekvenstabell för att påvisa rådande attityder hos ungdomar som rör gränsdragning kring våldtäkt, (se i Bryman, 2002).

I explorativt syfte använde vi oss av metoden independent samples t-test för att finna eventuella statistiskt säkerställda skillnader mellan könen, (se i Wahlgren 2008).

Enkäten avslutades med en öppen fråga om förmildrande omständigheter vid våldtäkt. Den löd; ”Om du tycker att det finns förmildrande omständigheter vid våldtäkt, vilka skulle då dessa vara?”. Utav $N=210$ besvarade $n=9$ denna fråga. Det var dock inga svar av relevans för studien.

4 Resultat

Vi använde oss av tio påståenden som indirekta indikatorer för att mäta attityder som rör gränssättningen kring den önskade sexuella akten och våldtäkt. Resultat per påstående utläses i Tabell 1. Varje påstående har maxvärdet fem, vars nivå betyder att det är helt överensstämmande med den juridiska definitionen för våldtäkt, och minimivärdet är ett, vilket indikerar en total avvikelse från den juridiska definitionen.

Tabell 1. Medelvärden, standardavvikelse och bortfall för påståenden kring den juridiska definitionen av våldtäkt.

Påstående	M	E	SD	♂ M	♀ M
Alkohol- och/eller narkotikapåverkan är en ursäkt för att våldta	4,18	3,8 %	1,23	4,01	4,36
Personer som är påverkade av alkohol och/eller narkotika får skylla sig själva om de blir våldtagna	4,00	3,8 %	1,05	3,76	4,20
Personer som klär sig utmanande får skylla sig själva om de blir våldtagna	3,92	3,8 %	1,15	3,63	4,15
Att bli tvingad till oralsex är våldtäkt	4,04	2,9 %	1,29	3,89	4,13
Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå, så är det våldtäkt	3,71	2,9 %	1,22	3,57	3,82
Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig under själva samlaget och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå så är det våldtäkt	3,72	2,9 %	1,17	3,60	3,81
Det räknas som våldtäkt om den ene i ett äktenskapligt förhållande tvingar till sig sex fastän den andre säger nej	4,15	3,3 %	1,20	4,19	4,09
När du är ihop med någon så ska denne ställa upp på sex när du vill	4,12	2,9 %	1,12	3,97	4,31
En kille och tjej i ett förhållande kan inte våldta varandra	3,93	3,8 %	1,36	3,66	4,17
Det spelar roll på vilket sätt någon säger nej till sex för att det ska uppfattas som ett riktigt menat nej	2,90	2,9 %	1,42	2,73	3,07

Ur det första påståendet, ”Alkohol- och/eller narkotikapåverkan är en ursäkt för att våldta”, går det att utläsa en total medelpoäng på 4,18 (M), ett bortfall på 3,8 % (E), en standardavvikelse på 1,23 (SD). Medelpoängen för män är 4,01 (♂ M) och

medelpoängen för kvinnor är 4,36 (♀ M). Den totala medelpoängen visar ett relativt gott förhållningssätt gentemot den juridiska definitionen. Standardavvikelsen visar dock på en förhållandevis stor spridning av svarsfrekvensen vilket i sin tur visar på att det finns en del ungdomar som svarat avvikande från den juridiska definitionen.

Ur det andra påståendet, ”Personer som är påverkade av alkohol och/eller narkotika får skylla sig själva om de blir våldtagna”, går det att utläsa en total medelpoäng på 4,00 (M), ett bortfall på 3,8 % (E), en standardavvikelse på 1,05 (SD). Medelpoängen för män är 3,76 (♂ M) och medelpoängen för kvinnor är 4,20 (♀ M). Den totala medelpoängen är även på detta påstående relativt högt vilket tyder på ett gott förhållningssätt gentemot den juridiska definitionen. Det första påståendet fokuserar på förövaren och detta påstående fokuserar på offret. Intressant att notera, om än med en liten skillnad, är att ungdomarna påvisar mindre tolerans mot alkohol-/narkotikapåverkade förövare än alkohol-/narkotikapåverkade offer. Det bör uppmärksammas att män, i förhållande till den juridiska definitionen, uppvisar en något sämre inställning än kvinnor.

Ur det tredje påståendet, ”Personer som klär sig utmanande får skylla sig själva om de blir våldtagna”, går det att utläsa en total medelpoäng på 3,92 (M), ett bortfall på 3,8 % (E), en standardavvikelse på 1,15 (SD). Medelpoängen för män är 3,63 (♂ M) och medelpoängen för kvinnor är 4,15 (♀ M). Resultatet visar att kvinnor har fortsatt höga poäng överlag medan männens poäng överlag visar på lägre överensstämmande med den juridiska definitionen.

Ur det fjärde påståendet, ”Att bli tvingad till oralsex är våldtäkt”, går det att utläsa en total medelpoäng på 4,04 (M), ett bortfall på 2,9 % (E), en standardavvikelse på 1,29 (SD). Medelpoängen för män är 3,89 (♂ M) och medelpoängen för kvinnor är 4,13 (♀ M). Standardavvikelsen är något högre på detta påstående vilket betyder att svarsfrekvensen har en större spridning än de tidigare påståendena. Här tog n=33 helt eller delvis avstånd, n=25 var tveksamma och n=152 instämde delvis eller helt på detta påstående. Den totala medelpoängen visar på ett gott överensstämmande med den juridiska definitionen.

Ur det femte påståendet, ”Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå, så är det våldtäkt”, går det att utläsa en total medelpoäng på 3,71 (M), ett bortfall på 2,9 % (E), en standardavvikelse på 1,22 (SD). Medelpoängen för män är 3,57 (♂ M) och medelpoängen för kvinnor är 3,82 (♀ M). Medelpoängen på det femte påståendet indikerar ett dåligt överensstämmande med den juridiska definitionen hos både män och kvinnor.

Ur det sjätte påståendet, ”Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig under själva samlaget och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå så är det våldtäkt”, går det att utläsa en total medelpoäng på 3,72 (M), ett bortfall på 2,9 % (E), en standardavvikelse på 1,17 (SD). Medelpoängen för män är 3,60 (♂ M) och medelpoängen för kvinnor är 3,81 (♀ M). Medelpoängen på det sjätte påståendet indikerar ett dåligt överensstämmande med den juridiska definitionen hos både män och kvinnor.

Ur det sjunde påståendet, ”Det räknas som våldtäkt om den ene i ett äktenskapligt förhållande tvingar till sig sex fastän den andre säger nej”, går det att utläsa en total medelpoäng på 4,15 (M), ett bortfall på 3,3 % (E), en standardavvikelse på 1,20 (SD). Medelpoängen för män är 4,19 (♂ M) och medelpoängen för kvinnor är 4,09 (♀ M). Den totala medelpoängen visar på ett gott överensstämmande med den juridiska definitionen. Detta är det enda påstående av de tio redovisade som berör ungdomars gränssättning kring våldtäkt där männen fått ett högre medelvärde än kvinnorna.

Ur det åttonde påståendet, ”När du är ihop med någon så ska denne ställa upp på sex när du vill”, går det att utläsa en total medelpoäng på 4,12 (M), ett bortfall på 2,9 % (E), en standardavvikelse på 1,12 (SD). Medelpoängen för män är 3,97 (♂ M) och medelpoängen för kvinnor är 4,31 (♀ M). Den totala medelpoängen visar på ett gott resultat jämfört med den juridiska definitionen, männens resultat är dock något lägre än kvinnornas.

Ur det nionde påståendet, ”En kille och tjej i ett förhållande kan inte våldta varandra”, går det att utläsa en total medelpoäng på 3,93 (M), ett bortfall på 3,8 %

(E), en standardavvikelse på 1,36 (SD). Medelpoängen för män är 3,66 (♂ M) och medelpoängen för kvinnor är 4,17 (♀ M). Här går det återigen att utläsa en högre standardavvikelse i förhållande till de andra påståendena. Spridningen för påståendet var n=142 tog helt eller delvis avstånd, n=26 var tveksamma och n=40 som instämde delvis eller helt på detta påstående. Kvinnorna visar återigen överlag ett gott resultat i jämförelse med den juridiska definitionen medan männen överlag sänker den totala medelpoängen.

Ur det tionde påståendet, ”Det spelar roll på vilket sätt någon säger nej till sex för att det ska uppfattas som ett riktigt menat nej”, går det att utläsa en total medelpoäng på 2,90 (M), ett bortfall på 2,9 % (E), en standardavvikelse på 1,42 (SD). Medelpoängen för män är 2,73 (♂ M) och medelpoängen för kvinnor är 3,07 (♀ M). Detta påstående hade den största standardavvikelse i förhållande till de andra. Spridningen för påståendet var n=71 tog helt eller delvis avstånd, n=47 var tveksamma och n=92 som instämde delvis eller helt på detta påstående. Detta påstående har i särklass den lägsta totala medelpoängen. Resultatet indikerar en avvikande uppfattning gentemot den juridiska definitionen.

För att redovisa resultat som rör vår andra problemformulering som handlar om kamraters påverkan av attityder kring gränssättningen mellan den önskade sexuella akten och våldtäkt kommer följande tabeller beskriva möjliga samband.

Tabell 2. Samband mellan kamraters påverkan och temagrupper som rör gränssättning kring våldtäkt

	Alkohol	Nekandet	Relationer
Kamraters påverkan			
Pearson Correlation	-,03	-,04	-,09
Sig. (2-tailed)*	,65	,53	,23
N	205	208	205

* Korrelation är signifikant under 0,05.

I tabell 2 delas påståenden som indikerar attityder som rör gränssättningen kring våldtäkt in i tre temagrupper. Gruppen *alkohol* innefattas av påståendena; ”Alkohol- och/eller narkotikapåverkan är en ursäkt för att våldta” och ”Personer som är påverkade av alkohol och/eller narkotika får skylla sig själva om de blir våldtagna”. Gruppen *nekandet* innehåller påståendena; ”Om en

tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå, så är det våldtäkt”, ”Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig under själva samlaget och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå så är det våldtäkt” och ” Det spelar roll på vilket sätt någon säger nej till sex för att det ska uppfattas som ett riktigt menat nej”. Gruppen *relationer* innefattar påståendena; ”Det räknas som våldtäkt om den ene i ett äktenskapligt förhållande tvingar till sig sex fastän den andre säger nej”, ”När du är ihop med någon så ska denne ställa upp på sex när du vill” och ”En kille och tjej i ett förhållande kan inte våldta varandra”. Dessa temagrupper ställdes mot gruppen kamraters påverkan där påståendena; ”I min kompiskrets pratar vi om vad som är okej eller inte vid sex”, ”Jag och mina vänner pratar om hur man ska respektera varandra vid samlag”, ”Vad mina kompisar har för åsikter om sex spelar stor roll för mig” och ”I mitt kompisgäng så diskuterar vi vad som räknas som våldtäkt”, ingår.

Sambandet mellan *alkohol* och kamraters påverkan resulterade i $r = -0,03$ och signifikansvärdet blev 0,65. Sambandet mellan *nekandet* och kamraters påverkan resulterade i $r = -0,04$ och signifikansvärdet blev 0,53. Sambandet mellan *relationer* och kamraters påverkan resulterade i $r = -0,09$ och signifikansvärdet blev 0,23. Resultaten visar entydigt att det inte föreligger något samband mellan de testade grupperna samtidigt som signifikansvärdena är så pass höga att det inte går att generalisera sambandsresultaten på den testade populationen.

Då inget samband kunde påvisas i tabell 2 valde vi att gräva djupare för att ytterligare söka eventuella samband. Detta gjordes genom att ställa de enskilda påståendena i gruppen *kamraters påverkan* mot de tre temagrupperna som har med gränssättningen av våldtäkt att göra. Resultaten redovisas i tabell 3, 4 och 5.

Tabell 3. Samband mellan temagrupp *alkohol* och indikatorer för kamraters påverkan

	Ett	Två	Tre	Fyra
Alkohol				
Pearson Correlation	-,03	,03	-,03	-,06
Sig. (2-tailed)*	,64	,69	,70	,42
N	207	206	207	206

* Korrelation är signifikant under 0,05.

Till temagruppen *alkohol* hör påståendena; ”Alkohol- och/eller narkotikapåverkan är en ursäkt för att våldta” och ”Personer som är påverkade av alkohol och/eller narkotika får skylla sig själva om de blir våldtagna”. Påstående ett ur gruppen *kamraters påverkan* är; ”I min kompiskrets pratar vi om vad som är okej eller inte vid sex”, påstående två är; ”Jag och mina vänner pratar om hur man ska respektera varandra vid samlag”, påstående tre är; ”Vad mina kompisar har för åsikter om sex spelar stor roll för mig” och påstående fyra är; ”I mitt kompisgäng så diskuterar vi vad som räknas som våldtäkt”. Sambandet mellan *alkohol* och påstående ett resulterade i $r = -0,03$ och signifikansvärdet blev 0,64. Sambandet mellan *alkohol* och påstående två resulterade i $r = 0,03$ och signifikansvärdet blev 0,69. Sambandet mellan *alkohol* och påstående tre resulterade i $r = -0,03$ och signifikansvärdet blev 0,70. Sambandet mellan *alkohol* och påstående fyra resulterade i $r = -0,06$ och signifikansvärdet blev 0,42. Resultaten visar entydigt att det inte föreligger något samband mellan de testade påståendena och gruppen *alkohol* samtidigt som signifikansvärdena är så pass höga att det inte går att generalisera sambandsresultaten på den testade populationen.

Tabell 4. Samband mellan temagrupp *nekande* och indikatorer för kamraters påverkan

	Ett	Två	Tre	Fyra
Nekandet				
Pearson Correlation	-,06	,03	-,04	-,09
Sig. (2-tailed)*	,43	,69	,62	,18
N	210	209	210	209

* Korrelation är signifikant under 0,05.

Till temagruppen *nekande* hör påståendena; ”Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå, så är det våldtäkt”, ”Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig under själva samlaget och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå så är det våldtäkt” och ” Det spelar roll på vilket sätt någon säger nej till sex för att det ska uppfattas som ett riktigt menat nej”. Påstående ett är; ”I min kompiskrets pratar vi om vad som är okej eller inte vid sex”, påstående två är; ”Jag och mina vänner pratar om hur man ska respektera varandra vid samlag”, påstående tre är; ”Vad mina kompisar har för åsikter om sex spelar stor roll för mig” och påstående fyra är; ”I mitt kompisgäng så

diskuterar vi vad som räknas som våldtäkt”. Sambandet mellan *nekandet* och påstående ett resulterade i $r = -0,06$ och signifikansvärdet blev 0,43. Sambandet mellan *nekandet* och påstående två resulterade i $r = 0,03$ och signifikansvärdet blev 0,69. Sambandet mellan *nekandet* och påstående tre resulterade i $r = -0,04$ och signifikansvärdet blev 0,62. Sambandet mellan *nekandet* och påstående fyra resulterade i $r = -0,09$ och signifikansvärdet blev 0,18. Resultaten visar entydigt att det inte föreligger något samband mellan de testade påståendena och gruppen *nekandet* samtidigt som signifikansvärdena är så pass höga att det inte går att generalisera sambandsresultaten på den testade populationen.

Tabell 5. Samband mellan temagrupp *relation* och indikatorer för kamraters påverkan

	Ett	Två	Tre	Fyra
Relationer				
Pearson Correlation	-,05	-,12	-,02	-,07
Sig. (2-tailed)*	,51	,10	,74	,34
N	207	206	207	206

* Korrelation är signifikant under 0,05.

Till temagruppen *relation* hör påståendena; ”Det räknas som våldtäkt om den ene i ett äktenskapligt förhållande tvingar till sig sex fastän den andre säger nej”, ”När du är ihop med någon så ska denne ställa upp på sex när du vill” och ”En kille och tjej i ett förhållande kan inte våldta varandra”. Påstående ett ur gruppen *kamraters påverkan* är; ”I min kompiskrets pratar vi om vad som är okej eller inte vid sex”, påstående två är; ”Jag och mina vänner pratar om hur man ska respektera varandra vid samlag”, påstående tre är; ”Vad mina kompisar har för åsikter om sex spelar stor roll för mig” och påstående fyra är; ”I mitt kompisgäng så diskuterar vi vad som räknas som våldtäkt”. Sambandet mellan *relation* och påstående ett resulterade i $r = -0,05$ och signifikansvärdet blev 0,51. Sambandet mellan *relation* och påstående två resulterade i $r = -0,12$ och signifikansvärdet blev 0,10. Sambandet mellan *relation* och påstående tre resulterade i $r = -0,02$ och signifikansvärdet blev 0,74. Sambandet mellan *relation* och påstående fyra resulterade i $r = -0,07$ och signifikansvärdet blev 0,34. Resultaten visar entydigt att det inte föreligger något samband mellan de testade påståendena och gruppen *relation* samtidigt som signifikansvärdena är så pass höga att det inte går att generalisera sambandsresultaten på den testade populationen.

För att se skillnader i attityder mellan könen genomfördes t-test, där de olika temagrupperna *alkohol*, *nekandet* och *relationer* prövades. Testen visade inga signifikanta skillnader i grupperna *nekandet* och *relationer*, däremot visade det sig att det fanns skillnad i gruppen *alkohol*. Poängskillnaden mellan könen var där statistiskt säkerställda.

Analysen visade att männen i större utsträckning än kvinnorna i undersökningen anser att alkohol och/eller droger är en förmildrande omständighet och att deras attityd och tolerans vid alkohol/narkotikapåverkan kring gränsdragning av våldtäkt är större. Skillnaden mellan könen medelvärden var 0,75 och tillförlitlighetsintervallen på 95 procent för populationens genomsnitt hamnade mellan -1,26 och -0,24. Det oberoende t-testet visade att skillnaden mellan könen var signifikant ($t=-2,91$, $df=199$, $p=.004$, two-tailed).

5 Diskussion

Ett av målen med denna studie har varit att undersöka ungdomars attityder kring gränssättningen av våldtäkt i jämförelse med den juridiska definitionen. Det visade sig att ungdomarna överlag har goda attityder. Med detta vill vi inte påstå att attityderna är tillräckligt överensstämmande för att vi ska anse det som ett tillfredställande resultat. Nästintill alla av de medverkande ungdomarna har mer eller mindre indikerat en avvikelse från den juridiska definitionen. Ungdomars attityder kring våldtäkt när det gäller relationer förefaller vara allmänt goda i jämförelse med den juridiska definitionen. Det finns dock en betydande stor del av ungdomarna som avviker i denna fråga och anser att det inte finns några sexuella handlingar i en relation som kan räknas som våldtäkt. Ett sådant antagande, att en del individer har dessa attityder, kanske även Hradilova-Selin (2008) vid Brottsförebyggande rådet skulle kunna hålla med om då hon räknar med att de flesta våldtäkterna begås i skymundan i hemmet.

Jeffner (1998) kom fram till att alkoholpåverkan är en faktor som påverkar ungdomars inställning kring vad de anser vara våldtäkt. Flertalet av ungdomarna i den här studien tycks inte följa det mönster Jeffner (1998) kommit fram till då de överlag har svarat i enighet med den juridiska definitionen. Det finns dock avvikande svar hos ungdomarna i allmänhet och det är statistiskt säkerställt att männen i den här studien uppvisat en något högre tolerans än kvinnorna när det gäller gränssättning av våldtäkt när alkohol och/eller narkotika är inblandat. En annan faktor som Jeffner (1998) funnit som påverkar ungdomars inställning till våldtäkt är klädsel. I vår studie har det visat att påståendet som gäller utmanande klädsel har totalt sett gett ett medelmåttigt resultat. Ungdomarnas attityder när det rör gränssättning kring våldtäkt tycks därför påverkas något av offrets klädsel.

Kvinnorna i studien har överlag en högre medelpoäng på påståendena som rör gränssättningarna kring våldtäkt jämfört med männen. Detta tyder på att kvinnornas attityder ligger mer i linje med den juridiska definitionen än vad männens gör. Resultatet kan bero på att män i högre utsträckning än kvinnor ser till situationens karaktär, såsom Busch, et al (2007) och Gölge, et al (2003) kom fram till i sina undersökningar. Att männen, generellt sett, fick lägre resultat än

kvinnorna skulle också kunna bero på att vissa delar av den traditionella synen, som Allgeier och Allgeier (2000) nämner angående mäns respektive kvinnors sexualitet lever kvar även i vår tid. Till exempel kanske pojkar fortfarande fostras i tron att män ska vara aggressiva med starka sexuella behov och att de ska vara initiativtagare till den sexuella kontakten.

Det andra målet med studien var att undersöka kamraters eventuella påverkan av attityder som rör gränssättningen kring den önskade sexuella akten och våldtäkt. Något sådant samband kunde inte påvisas genom denna studie, signifikansvärdet visade dock för höga värden för att kunna dra några allmänna slutsatser på populationen, vi kan därför varken slå fast eller förkasta avsaknaden av kamraters påverkan kring dessa attityder. Resultatet är inte på något sätt överraskande med tanke på att det oftast är, enligt den sociala inlärningsteorin, fler än en inlärningsmodell som påverkar individens attityder (Bandura, 1977). Vi valde i den här studien att bara fokusera på kamraters påverkan till attityderna eftersom det är mycket komplicerat, tidsödande och omfattande att genomföra studier med flera inlärningsmodeller på ett korrekt sätt. En annan svårighet är att veta vilka inlärningsmodeller som är lämpliga att använda sig av, vilket även visat sig i tidigare undersökning där forskarna valde att fokusera på tre arenor som påverkansfaktorer till ungdomar (Lewin & Helmius, 1983).

I denna undersökning tyckte vi att den kvantitativa metoden fungerade utmärkt när det gäller syftet att fånga upp ungdomarnas rådande attityder runt gränssättningen kring en önskad sexuell akt och våldtäkt. Däremot lyckades vi inte uppnå en förståelse kring kamraters påverkan till ungdomars attitydskapande. Detta är något vi tror kan ha med vårt metodval att göra. Under arbetets gång diskuterades möjligheten att kombinera enkätundersökningen med fokusgrupper vilket vi tror skulle kunna ha hjälpt oss att erhålla den förståelse som vi nu inte uppnått. Fokusgrupperna blev vi av tidsmässiga skäl dessvärre tvingade till att avstå från.

De attityder ungdomarna påvisat i den här studien har troligtvis, som den sociala inlärningsteorin indirekt säger, formats över en längre tid av en mängd olika inlärningsmodeller. Således torde kamraters påverkan till mera djupgående

attityder vara av en begränsad art eftersom även exempelvis familjen och symboliska inlärningsmodeller såsom tidskrifter och TV har en påverkan (Bandura, 1977).

Genom den insikt som vi fått under arbetets gång har vi kommit fram till att attityders uppkomst är ett så pass komplicerat studieobjekt att det inte går att bestämma dess uppkomst från endast en inlärningsmodell. För att kunna blottlägga de inlärningsmodeller som ligger till grund för attityder bör ett flertal olika inlärningsmodeller inkluderas i undersökningen.

5.1 Framtida forskning

Ungdomarna i denna studie har allmänt sett påvisat relativt goda attityder som rör gränsdragningen kring önskad sexuell akt och våldtäkt. Vi anser att det bör, från samhällets sida, finnas ett intresse att finna källor till attityder. Detta för att kunna påverka attityder i rätt riktning såsom i denna studie skulle innebära bättre överensstämmande attityder med den juridiska definitionen.

Som vi tidigare nämnt skulle en studie innehållande fokusgrupper förmodligen ge en förståelse när det gäller kamraters påverkan av attitydsskapandet. Därför vore en framtida undersökning med en sådan metod vara av intresse.

Referenser

- Augoustinos, M. & Walker, I. & Donaghue, N. (2006). *Social Cognition. An Integrated Introduction* (2:nd ed). London: Sage Publications Ltd
- Allgeier, A. R. & Allgeier, E. R. (2000). *Sexual Interactions* (5:th ed). Boston, Mass.: Houghton Mifflin Company
- Angelöw, B. & Jonsson, T. (2000). *Introduktion till socialpsykologi*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall
- Brace, N. & Kempe, R. & Snelgar, R. (2006). *SPSS For Psychologists* (3:rd ed). New York: Palgrave Macmillan
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber Ekonomi
- Busch, N. B. & Kim, J. & Lee, J. & Lim, H. (2007). *Attitudes Toward Date Rape Among University Students In South Korea*. [Elektronisk]. *Sex Roles*, 57, 641-649. Tillgänglig: ELIN. [2008-10-11]
- Carlstedt, M. & Grevholm, E. & Nilsson, L. (2005). *Våldtäkt. En kartläggning av polisanmälda våldtäkter*. Västerås: Edita Norstedts. (BRÅ 2005:7)
- Gölge, Z. B. & Müderrisoglu, S. & Yavuz, M. F. & Yavuz, M. S. (2003). *Turkish University Students' Attitudes Toward Rape*. [Elektronisk]. *Sex Roles*, 49, 653-661. Tillgänglig: ELIN. [2008-10-11]
- Hilte, M & Claezon, I. (2005). *Flickor och pojkar på institution: ett könsperspektiv på vården av ungdomar*. Stockholm; Stiftelsen Allmänna barnhuset
- Hradilova Selin, K. (2008). *Våldtäkt mot personer 15 år och äldre. Utvecklingen under åren 1995-2006*. Västerås: Edita Norstedts. (BRÅ 2008:13)
- Holmqvist, L. & Leijonhufvud, M. & Träskman, P. & Wennberg, S. (2007). *Brottbalken – en kommentar: Del 1 (1-12 kap.) Brotten mot person och förmögenhetsbrotten mm*. Stockholm: Nordsteds Juridik AB
- Jeffner, S. (1998). *Liksom våldtäkt, typ – om ungdomars förståelse av våldtäkt*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige
- Johansson, T. (2001). *Socialpsykologi – subjektivitet, överskridande och förändring*. Lund: Studentlitteratur
- Langfeldt, T. (2000). *Barns sexualitet*. Oslo: Pedagogisk Forum
- Lewin, B. & Helmius, G. (1983). *Ungdom och sexualitet. En studie av ungdomars sexuella föreställningar och erfarenheter*. Uppsala: Uppsala Universitet
- Lundberg, P. O. (red.) (2002). *Sexologi*. 2. uppl. Stockholm: Liber
- Nationalencyklopedin*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.ne.se/artikel/258830>. [2009-03-30]
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Riksdagen* (senast uppdaterad 2008-09-22). [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1962:700>. [2009-04-08]
- Wahlgren, L. (2008). *SPSS steg för steg*. Lund: Studentlitteratur
- Wennstam, K. (2002). *Flickan och skulden: en bok om samhällets syn på våldtäkt*. Stockholm: Albert Bonniers förlag
- Wennstam, K. (2004). *En riktig våldtäktsman: en bok om samhällets syn på våldtäkt*. Stockholm: Albert Bonniers förlag

Bilaga : Enkät

Kön?	Man	☐	Kvinna	☐
------	-----	--------------------------	--------	--------------------------

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Tveksam	Tar delvis avstånd	Tar helt avstånd
1. Alkohol och/eller narkotikapåverkan är en ursäkt för att våldta.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Min kunskap om sex har jag fått från mina kompisar.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Tjejer kan våldta killar.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Att bli tvingad till oralsex är våldtäkt.	☐	☐	☐	☐	☐
5. I min kompiskrets pratar vi om vad som är okej eller inte vid sex.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Personer som klär sig utmanande får skylla sig själva om de blir våldtagna.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Jag pratar om sex med mina idrottskamrater.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Jag och mina vänner pratar om hur man ska respektera varandra vid samlag.	☐	☐	☐	☐	☐
9. När du är ihop med någon så ska denne ställa upp på sex när du vill.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Tjejer kan våldta tjejer.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Mina barndomskamrater pratar om sex med mig.	☐	☐	☐	☐	☐
12. En kille och en tjej i ett förhållande kan inte våldta varandra.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Jag pratar om sex med mina klasskamrater.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Personer som är påverkade av alkohol och/eller narkotika får skylla sig själva om de blir våldtagna.	☐	☐	☐	☐	☐
15. I mina olika umgängeskretsar har vi olika värderingar kring sex.	☐	☐	☐	☐	☐

16. Jag och mina chattkompisar pratar om sex.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Det spelar roll på vilket sätt någon säger nej till sex för att det ska uppfattas som ett riktigt menat nej.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Vad mina kompisar har för åsikter om sex spelar stor roll för mig.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Jag hakar ofta på mina kompisar i samtal kring sex, eftersom jag tycker att det är svårt att säga emot.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Det räknas som våldtäkt om en person som har rykte om sig som "lösaktig" (haft många sexuella förbindelser) blir våldtagen.	☐	☐	☐	☐	☐
21. I mitt kompisgäng så diskuterar vi vad som räknas som våldtäkt.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Jag har lätt att säga ifrån när kompisarna går för långt i samtal kring sex.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå, så är det våldtäkt.	☐	☐	☐	☐	☐
24. I min kamratkrets tycker vi att killen/tjejen ska ställa upp på sex i ett förhållande, även om denne inte vill det.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Det räknas som våldtäkt om den ene i ett äktenskapligt förhållande tvingar till sig sex fastän den andre säger nej.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Det spelar ingen roll vad mina kamrater tycker om sex, jag står ändå för mina egna åsikter.	☐	☐	☐	☐	☐
27. Om en tjej eller kille som från början var med på att ha sex ändrar sig under själva samlaget och inte längre vill fortsätta men den andre fullföljer ändå, så är det våldtäkt.	☐	☐	☐	☐	☐

28. Jag är osäker på var gränsen
för våldtäkt går.

Om du tycker att det finns
förmildrande omständigheter vid
våldtäkt, vilka skulle då dessa
vara?
